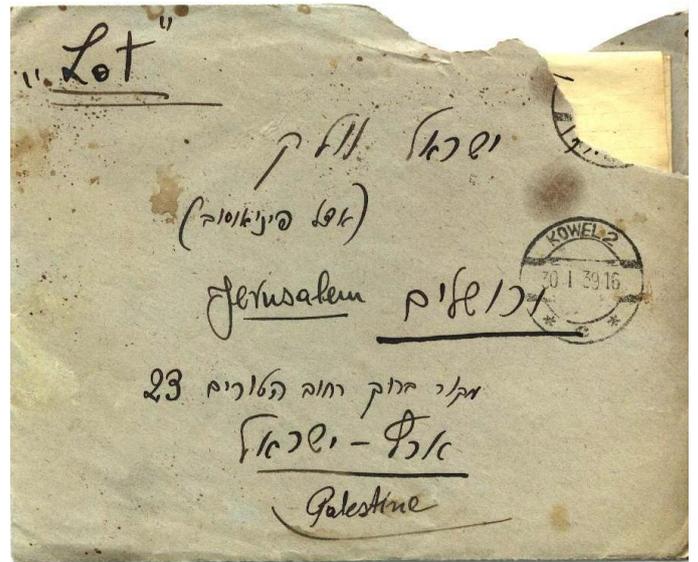
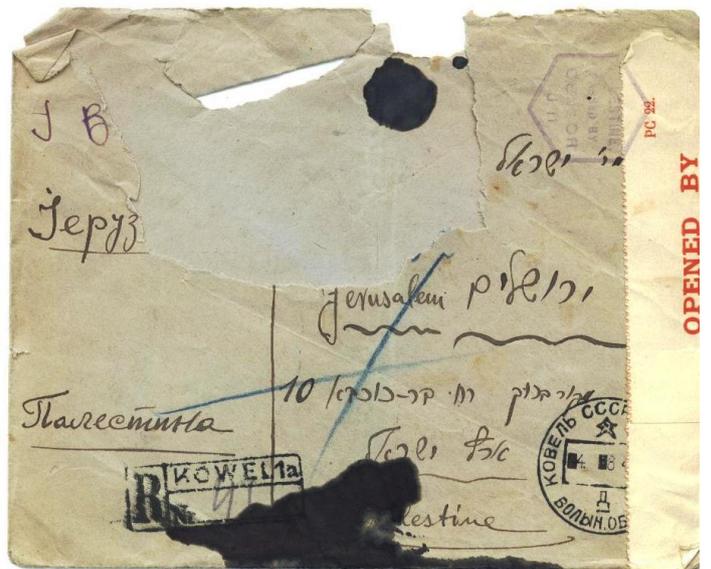

משפחת גולדשטיין מקובל (שבתאי ופייגל- בעלי בית מרקחת)

מכתבים וגלויות שהגיעו לבתם מרים הנשואה לישראל וולק מירושלים ולבנם יעקב גולדשטיין סטודנט בטכניון בחיפה.

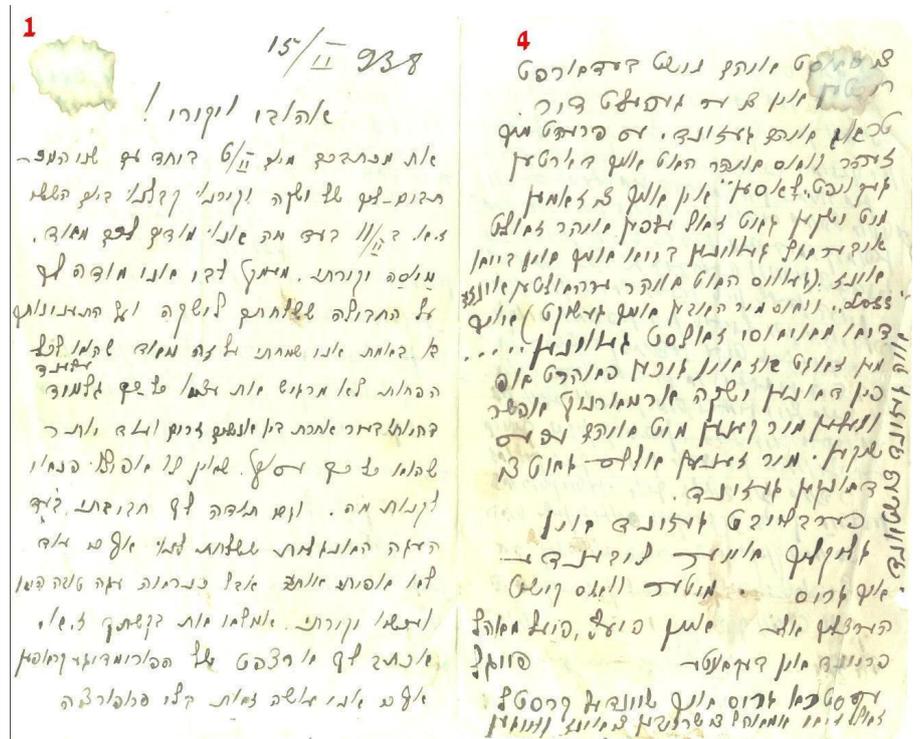

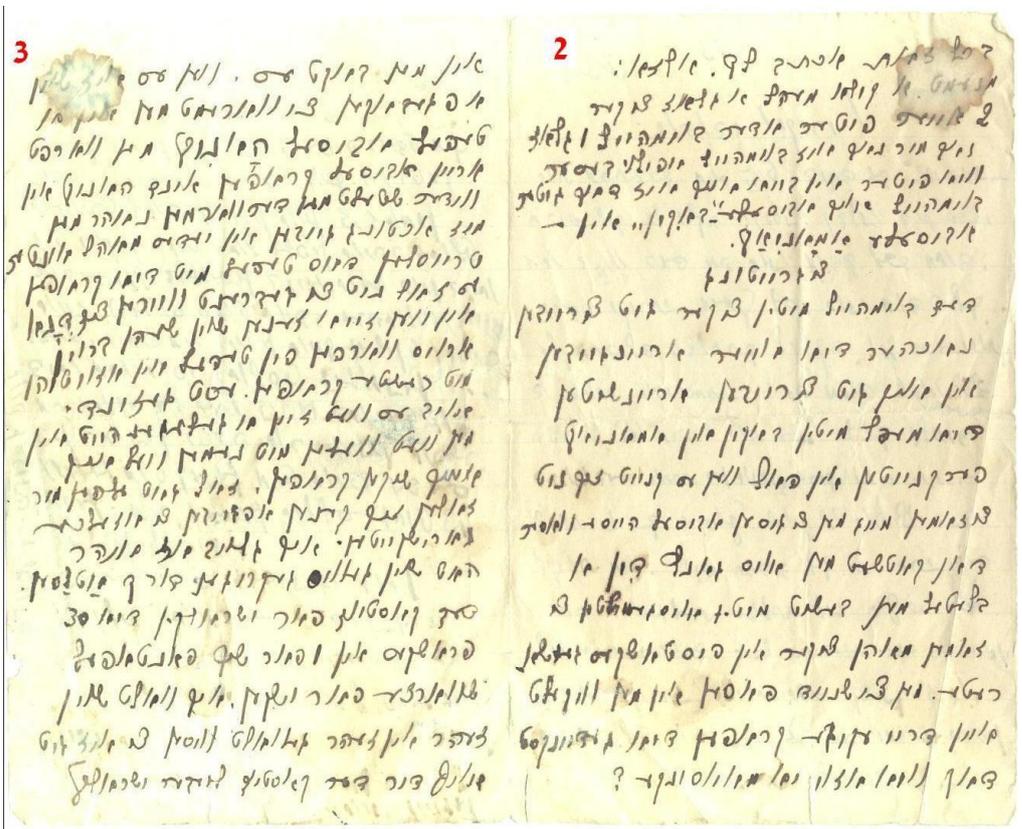
מבין עשרות המכתבים והגלויות הרבות שהגיעו מקובל והשמורות בידי **יהורם וולק**, בנם של **ישראל וולק ומרים לבית גולדשטיין**, מצורפות להלן כמה מהמכתבים הכתובים ביידיש (מהוריה ואחותה של מרים לבית גולדשטיין) ואשר תורגמו לעברית באדיבותו של **בני גבירצמן**.

חלק משמות המוזכרים במכתבים:

- פייגל** - האם מקובל של יעקב גולדשטיין ומרים וולק-גולדשטיין.
- שבת** - שבתאי גולדשטיין - אביה של מרים ויעקב החיים בישראל.
- ביבה** - רבקה גולדשטיין, בתם של שבתאי ופייגל. חיה בקובל.
- סוזי** - כנראה זו שרה, בתו של שבתאי גולדשטיין החיה בקובל.
- מאסינקה/ מאסה/ מרים** - מרים וולק לבית גולדשטיין. בארץ.
- ישראל** - ישראל וולק, בעלה של מרים לבית גולדשטיין, גם הוא מקובל. בארץ.
- יהורם/ ארי-לי** - יהורם, הבן של מרים וישראל וולק החיים בארץ.
- יעקב'ל/ יעקב/ ישקעלי** - יעקב, הבן שבתאי גולדשטיין, סטודנט בטכניון שבחיפה.
- בולי גרינבלט** - בעל חנות השמל בקובל. בנותיו מאשה ובלה עלו לארץ לפני המלחמה.
- בארושק** - ברושק - בני זוג מבוגר החי בקובל.
- יהודה** - כנראה הכוונה ליהודה לביטוב שנישא לזיאת גולדשטיין, ממשפחת גולדשטיין מקובל.
- ס. מילשטיין** - ? ס. מקובל - מוריץ מילשטיין סטודנט בטכניון ביחד עם יאשה. הוריו בת שבע ויוסף.
- יזרא ליברמן** - ? הגר בתל אביב. ע"פ פולישוק: שוטר בארץ. היגר לשווייץ?
- גב' גאסקא** - גב' גסקו. אחותה ברטה מתחתנת עם אחיו של נחום סוסנה. חיים בקובל.
- ראיא ראזעס** - רעיה רוזס - ? גרה בקובל.

1. מכתב משנת 1938 ממשפחת גולדשטיין מקובל תחת השלטון הפולני

חלק ראשון של המכתב כתוב בעברית. (ללא תיקונים)

15.2.938

אהובי ויקירי!

את מכתבכם מיום 6.2 ביחד עם שני המכתבים-ליך (כנראה הקצרים) של ישקה יקירנו קבלנו ביום הששי ז.א. ב 11.2 בעד מה אנו מודים לכם מאד.

מיוסה יקירתי, מעמקי לבי אני מודה לך על החבילה ששלחת לישקה ועל התענינותך בו. באמת אני שמחתי על זה מאוד שהוא לכל הפחות לא מרגיש את עצמו כל כך גלמוד בהיותו בעיר אחרת בין אנשים זרים ועוד יותר שהוא כל כך עסוק שאין לו אפילו פנאי לקנות מה. וגם תודה לך חביבתי בעד העוגה האנגלית ששלחת לנו אף כי עוד לא אפיתי אותה אבל כנראה עגה טובה היא ועכשיו יקירתי אמלא את בקשתך ז.א. אכתוב לך א רצפט של הפורימדג'ע קראפען (קרוב לודאי שהכוונה ל"אזני המן") אף כי אני עושה (מכינה את העוגה) זאת בלי פרפורציה בכל זאת אכתב לך:

(המשך המכתב כתוב בידיש)

...לוקחים קילו קמח, כוס סוכר, שתי ביצים, חמאה או שמן מאכל כוס אחת ושמן אפילו עדיף על חמאה, ואצלכם הרי יש שמן איכותי, ומעט "באקין" (אבקת אפייה), ומעט אמוניאק (זו לא טעות).
ההכנה:

לערבב היטב את השמן עם הסוכר. לאחר מכן להוסיף את הביצים ושוב לערבב היטב. להכניס את הקמח עם ה"באקין" והאמוניאק, ללוש ובמקרה שהלישה אינה יוצאת אחידה, אפשר לצקת מעט מים חמים. לאחר מכן מרדדים דק מאוד ומפזרים על דף הבצק בתערובת הטחונה של פרג, סוכר ופיסטוקים קלופים. חותכים (את דף הבצק) לפסים ומקפלים למשולשים. את הרי זוכרת איך עושים זאת, לא כן, מאסינקע? ואופים.

לאחר האפייה, מחממים בסיר קטן מעט דבש, משליכים לתוכו כמה משולשים ושוב מחממים. אבל צריך לשים לב לנענע קצת את הסיר עם המשולשים, כדי שהם לא יישרפו. וכאשר הם כבר שחומים היטב, להשליך מתוך הסיר. וכך לעשות עם כל שאר המשולשים.

איכלו לבריאות.

אם תהיה הזדמנות ומישהו (שנוסע מכאן ארצה) יסכים לקחת, אשלח לכם אוזני המן.

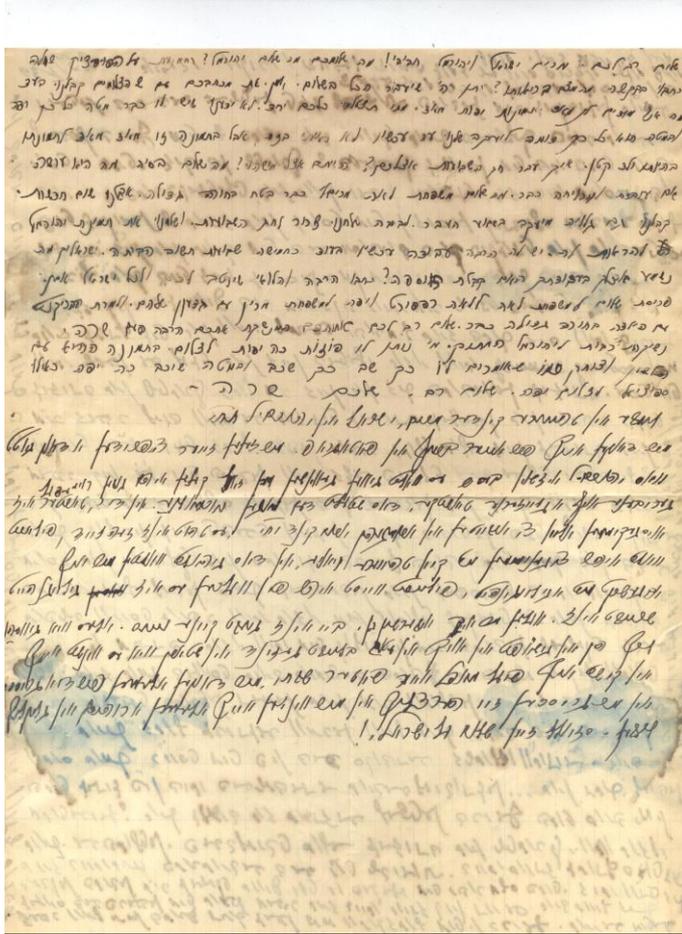
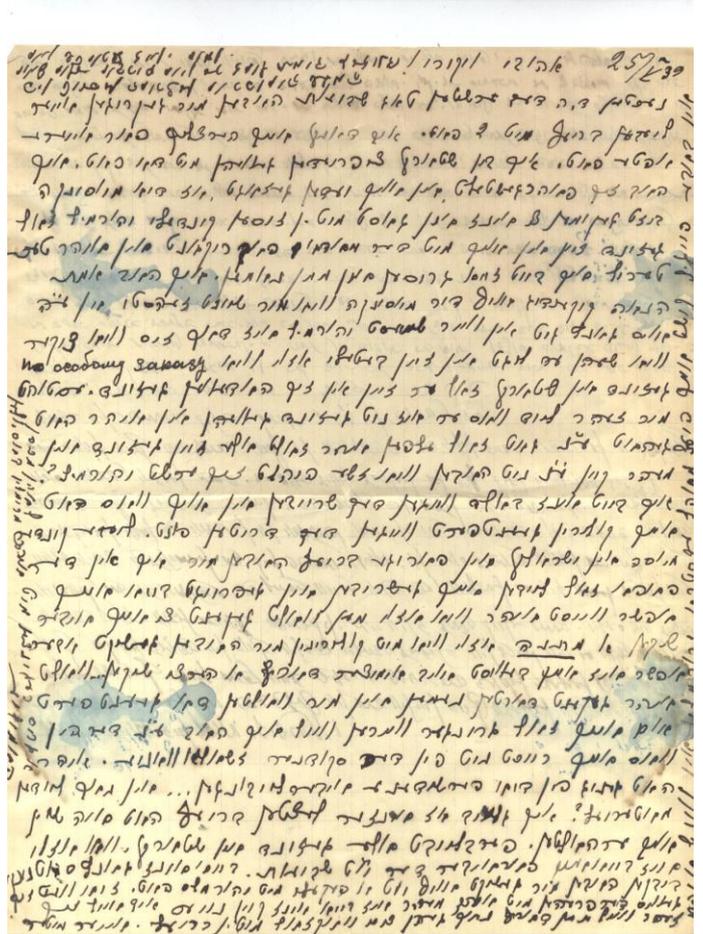
שיעזור האל ושנוכל להתמסר לשטויות כאלה.

אני מאמינה, כי כבר בוודאי קיבלת באמצעות אטלס (שם משפחה) את החליפה לישראל'יק, את 30 הגלולות וזוג אחד של נעלי בית שחורות בשביל ישקע. הייתי כבר רוצה מאוד לדעת האם החליפה טובה (מתאימה) לך, ישראל'יק האהוב. אם המידה לא מתאימה לו, את צריכה לתקן. ואם היא מוצאת חן בעיניך, לבש אותה בבריאות.

משמח אותי מאוד שקניתם שם "לאסען" (הגרה? פיס?) ועוד ביחד עם ישקע. יעזור האל שתזכו בכל, אצלכם ואצלנו. [בוודאי קיבלתם את ה-Loss שלנו ששלחנו לכם]. שגם את, מאיוסי, צריכה לזכות. אומרים שבמהרה ייסע מכאן ישקה ארמרניק. אולי נוכל לשלוח איתו משהו. כולנו, תודה לאל, בריאים. הישארו בריאים ומאושרים. אמכם האוהבת, המנשקת את כולכם בלבביות והרבה, הרבה פעמים. פייגל

אני דורשת בלבביות בשלום כל ידידנו ומכרינו. דרישת שלום מיוחדת ממני לשינדל קריסטל. שתכתוב לנו פעם על מצב בריאותה.

2. מכתב משנת 1939 - 3 חודשים לסיום השלטון הפולני

25.5.39

אהובי ויקירי!

אתמול, היום הראשון של שבועות, קיבלנו את מכתבכם החביב עם שני תצלומים. אני מודה לכם בלבביות על התצלומים שלכם שאתם שולחים תכופות. הייתי מרוצה מאוד מהתמונות הללו. תיארת לי לעצמי וגם אמרת לי לכל, שאת, מאסינקה, באת אלינו לביקור עם הילדון המתוק יהורמ'ל, שיהיה בריא, וגם עם המאדאם פאבריקאנט (אשת התעשיין?) עם בתה הקטנה. אני מבקש לדרוש בשלומם בשמי.

הייתה לי הנאה אמיתית בהיטי עליך, מאסינקה. נדמה לי שאת נראית, בלי עין רעה, טוב מאוד והשייגץ שלכם יהורמ'ל הוא הרי מתוק כסוכר. כמה יפה הוא שוכבר במיטתו הקטנה, כמו (שלוש מילים ברוסית). בריא וחזק שיהיה ושיגדל בבריאות. מצער אותי מאוד שהוא לא היה בריא ושלא תהיה לכם עוגמת נפש. אז איך מרגיש יהורמ'ל עכשיו? אני מבקש שתכתבו לנו על כך מייד וגם על מה שענה לכם קולורין בקשר ללירה השלישית. ילדים אהובים מאסה וישראל'יק, במכתב הקודם כתבנו לכם אני ואבא שיחיה, ושאלנו אתכם, אם אתם יודעים איך אפשר לשלוח לכם מתנה, כמו ששלחנו עם קולורין. אבל אולי אתם יודעים אם מישוהו צריך לשלוח הנה (כסף). אתם הייתם יכולים לקחת שם (את הכסף הזה) ואנחנו היינו עונים (נותנים את הכסף) פה. לכם זה יהיה הרבה יותר קל, כי יש לי עוגמת נפש מכך שאתם צריכים להתווכח עם הקמצן הנבזה. מספיק לכם (מספיק סבלתם) מהחוויות השונות... ועוד לסבול חומרית? אני מאמינה שגם את מכתבנו הקודם, ברוך השם, כבר קיבלתם. הישארו כולכם בריאים וחזקים. איך עבר עליכם חג השבועות? אצלנו היה לגמרי (מלה רוסית?). לביבה שלחנו לחג חבילה עם התצלום של יהורמ'ל. היא בוודאי תשמח בו. מלבד זאת אין אצלנו כל חדש. אני ממחרת מאוד, כי אני עוד צריכה ללכת לתחנת הרכבת עם המכתב. אמכם

המכתב למטה של שרה, אחותה של מרים, כתוב בעברית

שלום רב לכם מרים ישראל ויהורמ'ל חביבי! מה שלומכם מה שלום יהורמ'ל? רחמנות על הפופציק שחלה, כתבו בבקשה מה מצב בריאותו? יתן ה' שיעבור הכל בשלום. אמן. את מכתבכם עם 2 הצילומים קבלנו בעד מה אנו מודים לך מאוד. תמונות יפות מאד. מתי תצטלמו כלכם יחד. לא ידענו שיש לו כבר מטה כל כך יפה ובמיטה הוא כל כך דומה ליעקב שלנו. עד עכשיו לא ראיתי בזה, אבל בתמונה זו מאד מאד (דומה) לתמונתו בהיותו (יעקב) ילד קטן. איך עבר חג השבועות אצלכם? הייתם אצל מישוהו? מה שלום בסיה, מה היא עושה, (ה)אם עובדת ומרויחה כבר. מה שלום משפחת לאה, מרים'ל, (היא) כבר בטח בחורה גדולה. אצלנו שום חדשות. קבלנו גם גלויה מיעקב בשבוע העבר. לביבה שלחנו צרור לחג השבועות. ושלחנו את תמונת יהורמ'ל להראות לה. יש לה הרבה עבודה עכשיו, בעוד כחמישה שבועות תשוב הביתה. ישראל'יק מה נשמע אצלך בעבודתך, האם קיבלת הוספה? כתבו הרבה והלואי שיוטב לכם ולכל ישראל. אמן. פריסת שלום למשפחת לאה ולאה רפפורט ויפה ומשפחת מרין עם גדעון שלהם. ולמרת פבריקנט עם הילדה בחורה גדולה כבר. שלום רב לכם, אחותכם המנשקת אתכם הרבה פעם, שרה. נשיקות רבות ליהורמ'ל המתוק. מי נותן לו פוזות כה יפות לצלום בתמונה ההיא עם הלשון וצוחק כמו שאומרים לו, כך שב, כך שכב ובמטה שוכב כה יפה כאילו ספיציאל לצילום יפה. שלום רב שלכם שרה

ילדים אהובים ויקרים מרים, ישראל ויהורמ'ל שתחיו. אנחנו מודים לכם על מכתבכם והתצלומים. אנחנו מרוצים מאוד ותודה לאל שיהורמ'ל כבר חש טוב יותר. היה רצוי אילו אפשר היה לתת לו רסק תפוחים על צלחת(?) זכוכית. זה גורם לקיבה לפעול באופן סדיר. ולך, בתי, תפוח מפחית בעצמו את העבודה והנוכחות סביב הילד שיחיה. (כל העניין) מצער אותנו מאוד. אולי תוכלו לקחת אומנת לא יקרה ואת שכרה היינו שולחים לכם בהזדמנות. אולי אתם יודעים ממישהו שיש הזדמנות (לשלוח איתו). כיתבו לנו ואנו נשלח לכם. אצלנו אין כל חדש. הכל כרגיל, הן בחנות וגם בבית. הישארו בריאים וחזקים, כפי שאני מאחל לכם ומנשק אתכם פעמים רבות, אביכם שבתי

אנחנו מודים לכל על דרישות השלום ואנחנו דורשים בשלום בלבביות ואנחנו מאחלים לכם כולכם חיים שקטים ומאושרים. שיהיה שלום על ישראל!

3. מכתב מ-1939. כחודש לפני פלישת הרוסים לווהלין (הסכם מולוטוב ריבנטרופ)

27.7.939

ילדים ונכד אהובים!

ביום חמישי שעבר שלחנו לכם מכתב וביום שישי קיבלנו מכם מכתב עם תצלומיכם, שבהם את, מאסינקע, לא יצאת כל כך זוהרת. אתה, ישראל'יק, יצאת לא רע. אבל לעומת זאת יצא אריל'י מלא טעם עם שתי עיניו היפות שכאילו מביט בהם הישר בפניו של ישראל'יק, שיהיה גם הוא בריא וחזק. שתהיה לכם ממנו הרבה נחת. ואנחנו, מחוסר ברירה (כי איננו איתכם), מנשקים את התצלום. שיעזור לנו האל שנוכל להיפגש יחדיו בטוב.

אז מה נשמע אצלכם, ילדיי האהובים? ומה אצל ישקה'לי? היום קיבלנו ממנו גלויה, בה הוא כותב לנו כי הבחינות מתנהלות (היטב). שיעזור לו האל שהכל יעבור טוב ובסדר הטוב ביותר. שזה יהיה לו קל בכל המובנים.

מאסינקע, גם אני בדעה שאם אריל'י עדיין לא מתיישב לבד [מפליא אותי בכלל מדוע עוד לא] צריכים לא ללחוץ עליו. הכל יבוא מעצמו בזמנו.

מאסה, איך זה אצלך עם הכביסה הגדולה? האם גם את זה את עושה בעצמך, או שאת מביאה מישהו לעבודה הקשה? אני מאוד לא שקטה לגבי זה. אני מבקשת ממך, כתבי לי. ועוד אני מבקשת מכם, ילדיי האהובים, לעשות הכל כדי לשכור מישהו לעבודה הקשה.

מאסה, האם כבר גמלת את אריל'ה או שאת עוד מיניקה אותו?

כעת אני כבר יכולה לכתוב לך ביתר פירוט לגבי לבני המשי שאת מבקשת למען ציפורה בלוך. שאלתי אצל רבקה קרישטל שתופרת חולצות, האם עם שרוולים קצרים, שאורכם 1.40 מטר, צריך לעלות 27 ז. (זלוטי) והאם שרוולים ארוכים יותר ויותר צריכים לעלות עוד יותר. כמוכן (מדובר בכך שזה יהיה מ) המשי המובחר ביותר. גם חולצות ליום באורך מטר אחד. היא יכולה לראות את הלבנים אצל לאה רפפורט ואם זה ימצא חן בעיניה והיא תזמין, חייבים לשלוח את המידה המדוייקת של האורך והרוחב סביב החזה(?) וגם איזה צבעים וכמה חולצות ואיך התשלום. האם אנחנו נצטרך לשלם כאן ואתם תיקחו ממנה שם? כיתבו לנו על הכל, ילדים, האם יש לאריל'י מעיל (פאלטעל?) חם, או שאנחנו צריכים לשלוח [אולי שירע תיקח איתה?]. כיתבו לנו מייד על כך, כי שירע צריכה כבר, כנראה, בקרוב לנסוע.

כפי ששמענו, הגיעה רבקה בר, אבל עדיין לא ראינו אותה.

ישראל'יק, לגבי השאלות שלך, לאנצי כבר סיימה. היא כבר הייתה, כך נראה לי, אצל הדוד לאחר הבחינות והבריאה יפה מאוד. עכשיו היא נסעה למאציב(?)

המחותן של מוטל אומר שהוא מרגיש לא הכי גרוע בשירותו (הצבאי?). כשיש לו חופשה הוא בא לדודה מאיה. הוא הרי משרת בלובלין.

מפליא אותי שאינך מקבלת שום מכתבים מהוריך. סוזקע שלנו נמצאת עדיין בדוכנה ובובה ממלאת את מקומה במישרתה, אף כי כבר יש לה מעט זמן. היא צריכה להתכונן לנסיעה, אם ירצה השם.

ישראל'יק, כתוב לנו מה נשמע אצלכם במשרד. אני, אישית, לא כל כך מרוצה מהמלחמה שמתנהלת אצלכם. אני מבקשת לכתוב לנו מייד. אני חסרת מנוחה.

אצלנו אין כל חדש. אנחנו כולנו, תודה לאל בריאים. היו גם אתם כולכם בריאים וחזקים.

אני מנשקת אתכם כולכם פעמים רבות ויותר מכל את יהורמ'ל המתוק.
אמכם המתגעגעת פייג-ל

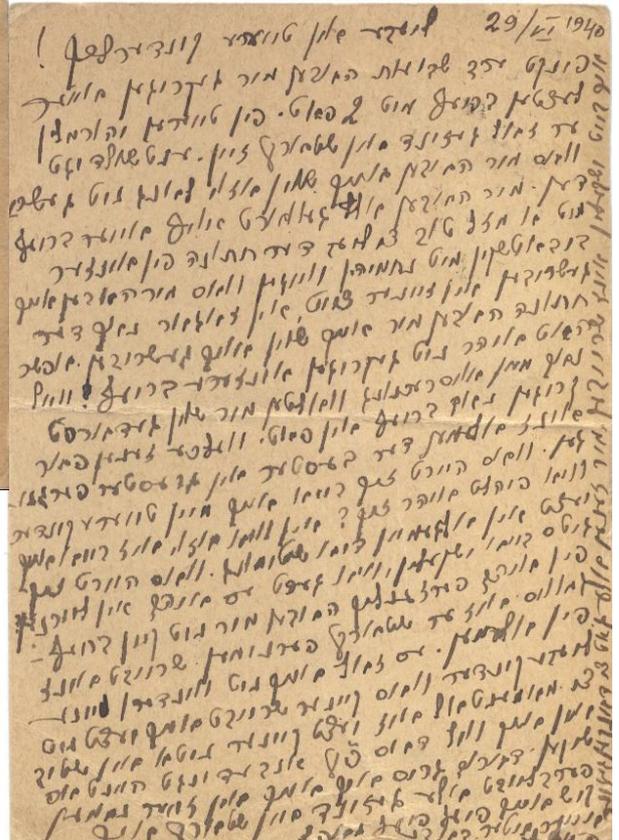
בשוליים העליונים של המכתב, במהופך, כותבת האם:

אנחנו שולחים לכם עוד גלויה. אולי היא כעת לא תלך לאיבוד. אנחנו נשלח גם גלויה שנייה לישקה'לי. אני מאמינה כי במהרה, אם ירצה השם, היא תגיע אליכם.

בשוליים הימניים של המכתב כותבת האם:

דרישת שלום לבבית לכל הקרובים ובמיוחד ליצחק פוגטש.

4. גלויה משנת 1940 - תחת הכיבוש הסובייטי, 29.6.1940

29.6.1940

ילדים אהובים ויקרים!

בדיוק בערב שבועות קיבלנו את מכתבכם האחרון עם שני תצלומים של יהורמ'ל היקר, שיהיה בריא וחזק. סילחו לנו שלא ענינו לכם כל הרבה זמן. חיכינו כל הזמן למכתב מכם ובו מזל טוב לחתונה של בובצ'קה שלנו עם נחמיה, שכבנו לכם כבר בזמנו וגם אחרי החתונה גם כן כתבנו. אולי לא קיבלתם את מכתבינו! שכן לפי הישועי, היינו צריכים כבר לקבל עוד מכתב ותצלומים, שהם עבורנו התענוג הגדול והטוב ביותר.

מה נשמע אצלכם, ילדי היקרים? איך אתם מרגישים? ואיך זה אצלכם עכשיו בכלל מצב הרוח?

מה נשמע טובות אצל ישקע'ל? איך הולך לו בלימודים? אין לנו ממנו שום מכתב אישי. בוודאי הוא עסוק מאוד. כיתבו לנו מהכל.

שלא יפליא אתכם, ילדיי האהובים, שאף אחד אינו כותב לכם עכשיו. כרגע אין אף אחד בבית ואני רוצה לשלוח את הגלויה הזאת בלי כל עיכוב היום. על כן אני דורשת בשלומכם בשם כולם.

הישארו כולכם בריאים וחזקים.

אני מנשקת את כולכם הרבה הרבה פעמים.

אמכם וסבתכם.

פייגל

בשולי הגלויה כותבת האם:

אני מבקשת שישקע'לה יכתוב לנו. כולנו, תודה לאל, בריאים.

15.2.938

אהובי ויקירי!

את מכתבכם מיום 6.2 ביחד עם שני המכתבים-ליך (כנראה הקצרים) של ישקה יקירנו קבלנו ביום הששי ז.א. ב 11.2 בעד מה אנו מודים לכם מאד.

מיוסה יקירתי, מעמקי לבי אני מודה לך על החבילה ששלחת לישקה ועל התענינותך בו. באמת אני שמחתי על זה מאוד שהוא לכל הפחות לא מרגיש את עצמו כל כך גלמוד בהיותו בעיר אחרת בין אנשים זרים ועוד יותר שהוא כל כך עסוק שאין לו אפילו פנאי לקנות מה. וגם תודה לך חביבתי בעד העוגה האנגלית ששלחת לנו אף כי עוד לא אפיתי אותה אבל כנראה עגה טובה היא ועכשיו יקירתי אמלא את בקשתך ז.א. אכתוב לך א רצפט של הפורימדיגע קראפען (קרוב לודאי שהכוונה ל"אזני המן") אף כי אני עושה (מכינה את העוגה) זאת בלי פרופורציה בכל זאת אכתב לך:

(המשך המכתב כתוב בידיש)

...לוקחים קילו קמח, כוס סוכר, שתי ביצים, חמאה או שמן מאכל כוס אחת ושמן אפילו עדיף על חמאה, ואצלכם הרי יש שמן איכותי, ומעט "באקין" (אבקת אפייה), ומעט אמוניאק (זו לא טעות).
ההכנה:

לערבב היטב את השמן עם הסוכר. לאחר מכן להוסיף את הביצים ושוב לערבב היטב. להכניס את הקמח עם ה"באקין" והאמוניאק, ללוש ובמקרה שהלישה אינה יוצאת אחידה, אפשר לצקת מעט מים חמים. לאחר מכן מרדדים דק מאוד ומפזרים על דף הבצק בתערובת הטחונה של פרג, סוכר ופיסטוקים קלופים. חותכים (את דף הבצק) לפסים ומקפלים למשולשים. את הרי זוכרת איך עושים זאת, לא כן, מאסינקע? ואופים.

לאחר האפייה, מחממים בסיר קטן מעט דבש, משליכים לתוכו כמה משולשים ושוב מחממים. אבל צריך לשים לב לנענע קצת את הסיר עם המשולשים, כדי שהם לא יישרפו. וכאשר הם כבר שחומים היטב, להשליך מתוך הסיר. וכך לעשות עם כל שאר המשולשים.
איכלו לבריאות.

אם תהיה הזדמנות ומישהו (שנוסע מכאן ארצה) יסכים לקחת, אשלח לכם אוזני המן.
שיעזור האל ושנוכל להתמסר לשטויות כאלה.

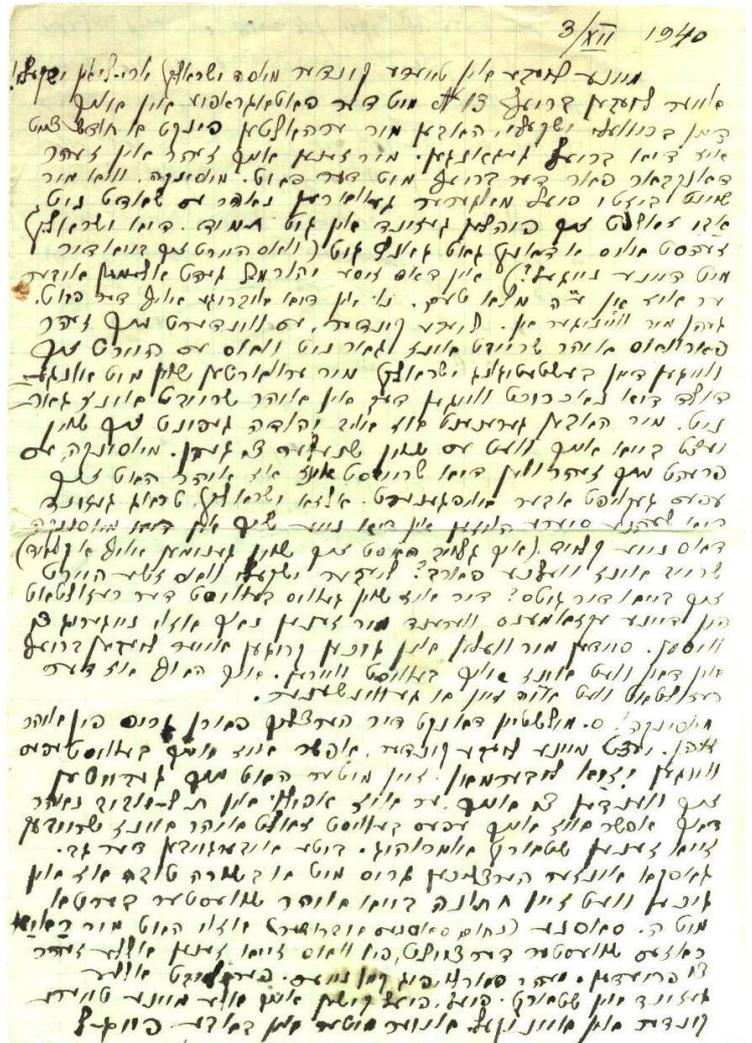
אני מאמינה, כי כבר בוודאי קיבלת באמצעות אטלס (שם משפחה) את החליפה לישראל'יק, את 30 הגלולות וזוג אחד של נעלי בית שחורות בשביל ישקע. הייתי כבר רוצה מאוד מאוד לדעת האם החליפה טובה (מתאימה) לך, ישראל'יק האהוב. אם המידה לא מתאימה לו, את צריכה לתקן. ואם היא מוצאת חן בעיניך, לבש אותה בבריאות.

משמח אותי מאוד שקניתם שם "לאסען" (הגרלה? פיס?) ועוד ביחד עם ישקע. יעזור האל שתזכו בכל, אצלכם ואצלנו. [בוודאי קיבלתם את ה-Loss שלנו ששלחנו לכם]. שגם את, מאיוסי, צריכה לזכות.
אומרים שבמהרה ייסע מכאן ישקה ארמניק. אולי נוכל לשלוח איתו משהו.
כולנו, תודה לאל, בריאים.
הישארו בריאים ומאושרים.
אמכם האוהבת, המנשקת את כולכם בלבביות והרבה, הרבה פעמים.
פייגל

אני דורשת בלבביות בשלום כל ידידינו ומכרינו.

דרישת שלום מיוחדת ממני לשיינדל קריסטל. שתכתוב לנו פעם על מצב בריאותה.

6. מכתבים מקובל תחת שלטון הרוסי. 9 חודשים לפני פלישת הנאצים

3.12.1940

ילדיי האהובים והיקרים מאסה, ישראליק, ארי-לי וישקעלי!

את מכתבכם החביב מס' 13, עם התצלום וגם עם מכתבך הקטן ישקעלי, קיבלנו. הוא היה בדרך בדיוק חודש ימים. אנחנו מודים לכם מאוד מאוד על המכתב עם התצלום.

מאסינקה, נדמה לי שנעשית הרבה יותר רזה, אבל זה לא מזיק. העיקר שתרגישי בריאה ובטוב תמיד.

אתה, ישראליק, נראה תודה לאל טוב מאוד [מה נשמע אצלך עם הציפורניים?] ויהורמ'ל המתוק עולה על כולם. הוא, בלי עין רעה, מלא טעם (הכוונה: מלא חן). נו, והשאר בתצלום חשובים לי פחות.

ילדים אהובים, מפליא אותי מאוד מדוע אינכם כותבים לנו כלל מה נשמע לגבי האישור שלך, ישראל'קה. אנחנו כבר ממתנינים בחוסר סבלנות לחדשות בעניין זה ואינכם כותבים לנו מאומה.

חשבנו שאם יהודה כבר נמצא עכשיו אצלכם, זה כבר יילך מהר יותר.

מאסינקה, משמח אותי מאוד כאשר את כותבת לנו שאתם קניתם לכם משהו (ללבוש) או תפרתם. ובכן, ישראלק, לבש בבריאות את המכנסיים ו(נעל) את הנעליים החדשות ואת מאסונקה, את השמלה החדשה [אני מאמינה שכבר עברת לשמלה]. כתיבי לנו איזה צבע היא.

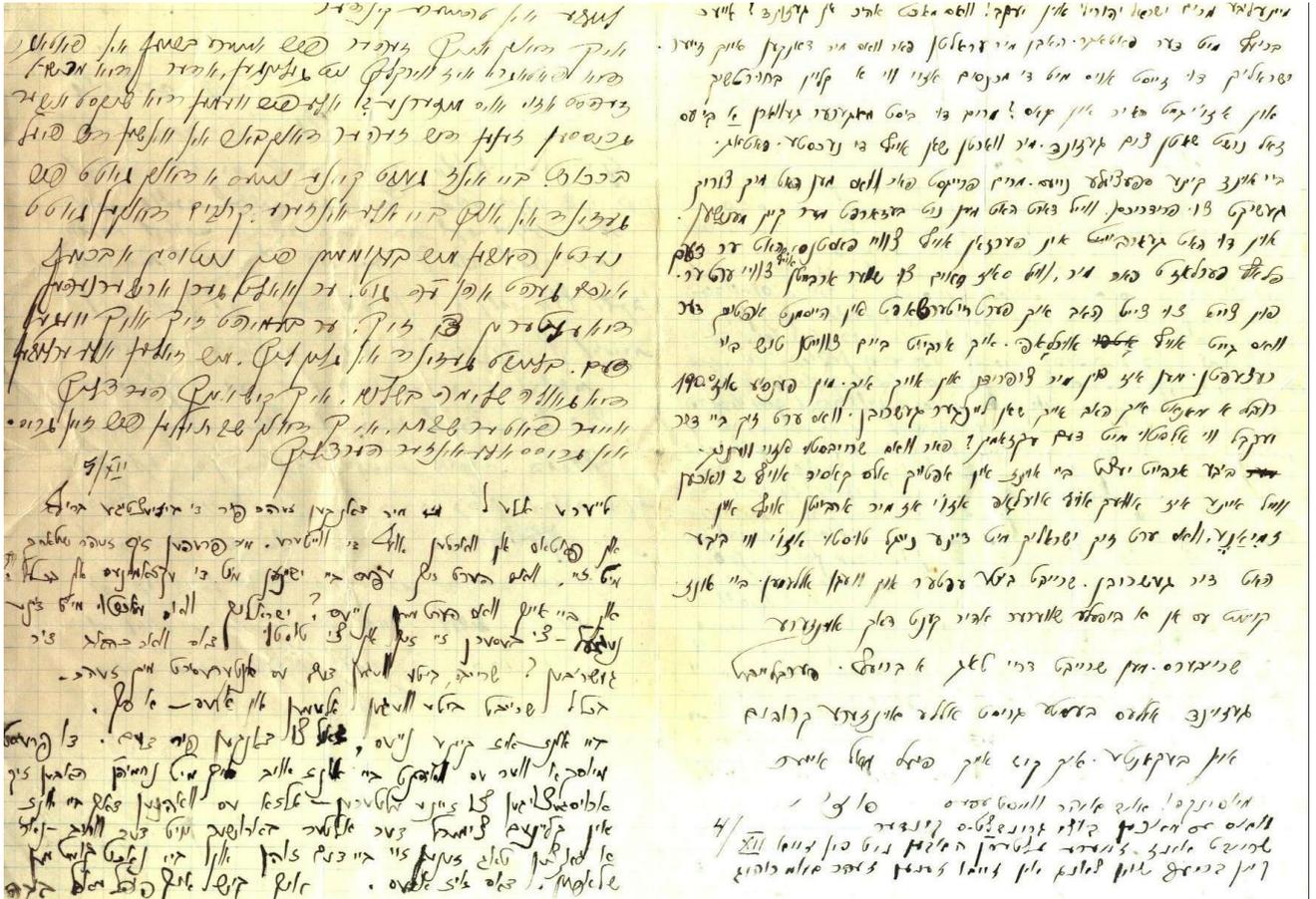
ישקעלי חביב, מה זה נשמע אצלך טובות? לך כבר בוודאי ידועות התוצאות של הבחינות שלך, ואילו אנחנו עדיין סקרנים לדעת. אומנם נקבל במהרה את מכתבכם החביב ואז בוודאי יוודע לנו. אני מקווה כי התוצאות יהיו, אם ירצה השם, רצויות.

מאסינקה! ס. מילשטיין מודה לך מעומק הלב על דרישת השלום מבנה.

עכשיו, ילדיי האהובים, אוליי אתם יודעים משהו לגבי יזרא ליברמן. אמו ביקשה ממני לפנות אליכם (ולשאל אם אתם יודעים עליו דבר מה). הוא אומנם גר בתל אביב, אבל בכל זאת אוליי נודע לכם משהו (אודותיו ואם כן) שתכתבו לנו. הם מאוד מוטרדים. בבקשה למסור לגב' גאסקא את דרישת השלום הלבבית שלנו עם בשורה טובה שבמהרה תהיה חתונה אצל אחותה ברטה, עם ה' סאסנע [אחיו של נחום סאסנע]. כך סיפרה לי אחותה של ראיא (רעיה?) ראזעס ושהם כולם מאוד מרוצים מכך. מלבד זאת אין כל חדשות. הישארו לי כולכם בריאים וחזקים. הרבה, הרבה נשיקות לכם כולכם, ילדיי ונכדיי היקרים.

אמכם וסבתכם

פייגל

ילדים האהובים ויקרים.

אני מודה לכם מאוד על מכתבכם עם התצלום. התצלום באמת לא מוצלח, או שאת באמת נראית מודרנית כל כך? כל אלה שאת שולחת להם דרישות שלום מודים לך מאוד על כך ומאחלים לך הרבה ברכות. אצלנו אין כל חדש. תודה לאל על הבריאות שלנו וגם של כל קרובינו, תודה לאל. אתמול קיבלנו מכתב ממוסע(?) הולך לו טוב, בלי עין רעה. הוא יעביר בקרוב את הוריו אליו. הוא מטפל בעניין זה. היו בריאים ומאושרים. שכולנו נזכה לראות את הגאולה השלמה בשלום. אני מנשק אתכם בלבביות. אביכם שבתי. אני מודה לשבתי על דרישת השלום שלו ודורש בשלום כל קרובינו בלבביות.

אטעל(?) יקרה.

אנחנו מודים מאוד על המכתבים ששלחת עד כה ועל התצלומים וממתינים גם לבאים. אנחנו שמחים מאוד בהם.

מה נשמע, משהו, אצל ישינה עם הבחינות ובכלל? ואצלכם, מה החדשות?

ישראל'יק, מה קורה עם הציפורניים שלך? האם הן משתפרות והאם אתה עושה מה שכתבתי לך? אנא כתוב בעניין. זה מעניין

אותי מאוד.

בכלל, כיתבו בבקשה הרבה על הכל ועל כולם.

אצלנו אין שום חדש. יש להודות על כך.

את שואלת מאסקא מי מתגורר אצלנו ואם אני ונחמיה עברנו דירה להוריו. ובכן, הרי מתגוררים אצלנו בחדר הקטן הזקן

בארושק עם אישתו, אבל במשך כל היום הם נמצאים שניהם אצל הבן ובלילה הם באים לישון. זה הכל.

אני מנשקת אתכם הרבה פעמים.

ביבה

אהוביי מרים, ישראל, יהורמ'ל ויעקב!

מה שלומכם? את מכתבכם עם התצלום קיבלנו ואנחנו מודים לכם אליו מאוד. ישראל'יק, אתה נראה במכנסיים כמו בחורצ'יק

קטן. וכך אתה הולך ברחוב?

מרים, את רזית. ובלבד שזה לא יפגע בבריאות.

אנחנו מצפים כבר לתצלום הבא. אצלנו אין שום חדשות מיוחדות.

מרים, את שואלת מדוע החזירו אותי אל **פרידריך (בית המרקחת?)**. כי שם לא הצטרכו יותר כל אנשים. ואת עבדת בעצמך

בשתי מישרות. אז הוא השאיר את המקום הזה בשבילי, כי הרי זה קשה מידי לעבוד בשני מקומות. מפעם לפעם הייתי עובדת

כממלאת מקום בבית המרקחת של **הייסמנט**, (כאשר) ההוא יוצא לחופש. אני עובדת בשולחן השני של התרופות. מרוצים ממני

וגם אני (מרוצה). השכר שלי הוא 190 רובל בחודש. אני כתבתי לכם זאת כבר מזמן.

מה נשמע אצלך יעקב'ל? מה המצב של הבחינות שלך? מדוע אתה כותב לנו כה מעט.

ביבה עובדת עכשיו אצלנו בבית המרקחת כקופאית למשך שבועיים, כי אחת (הרוקחות?) יצאה לחופש. כך שאנחנו עובדות

שנינו כממלאות מקום.

מה נשמע, ישראל'יק עם הציפורניים שלך? האם אתה עושה מה שביבה כתבה לך? אנא כתוב לעיתים תכופות יותר ועל הכל.

אצלנו קצת יותר קשה (עניין הכתיבה?). אתם הרי מכירים את הכתבנים שלנו. כותבים מכתב בשלושה ימים.

הישארו בריאים. כל טוב. דירשו בשלום כל קרובינו ומכרינו. אני מנשקת אתכם הרבה פעמים

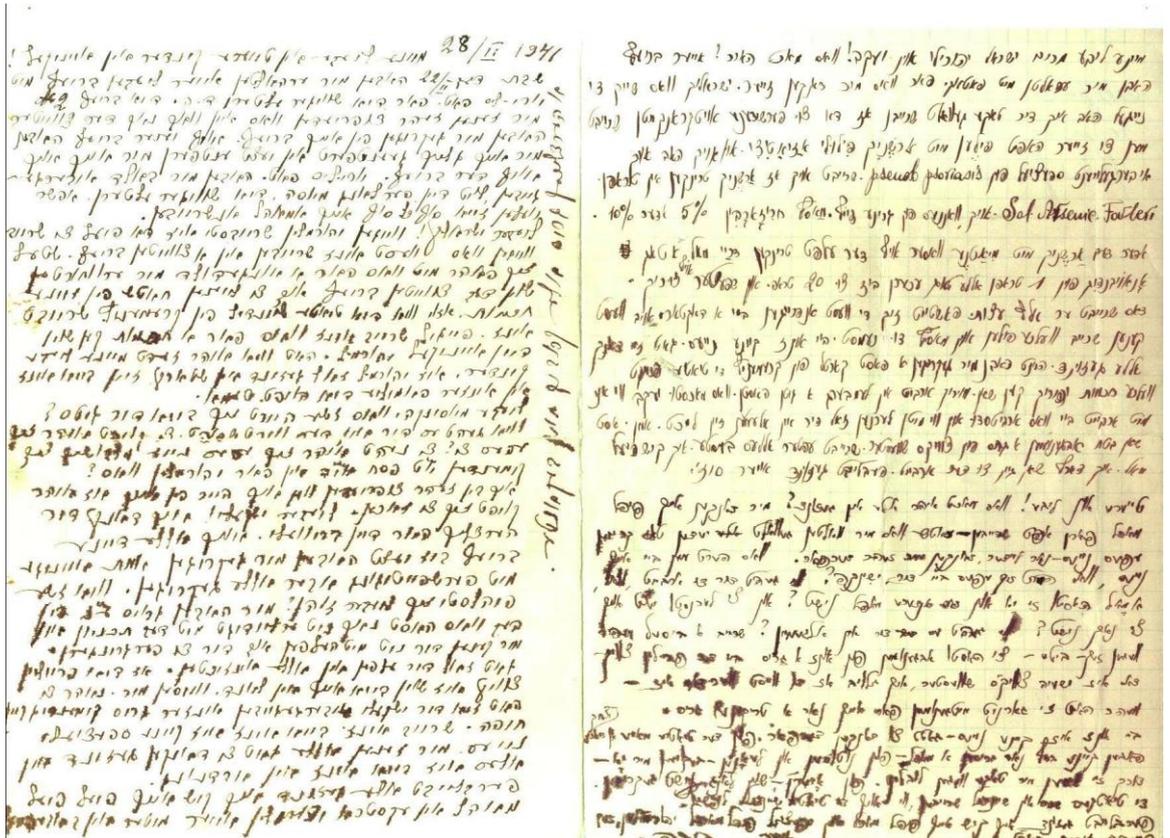
שלכם

סוזי

מאסינקה! אם אתם יודעים משהו לגבי מה שקורה אצל הילדים של בולי גרינבלט, כיתבו לנו. הוריהם לא קיבלו זה מזמן שום

מכתב מהם והם מאוד לא שקטים.

7. שנת 1941. שלטון רוסי בקובל. כ- 7 חודשים לפלישת הנאצים.

28/2/1941

ילדי ונכדי האהובים והיקרים!

שבת, ה-22.2 קיבלנו את מכתבכם החביב עם התצלום של אריליה בשביל המחוגנים. כלומר, (את) המכתב השני. אנחנו מרוצים מאוד מכך ששבוע אחר שבוע קיבלנו מכם מכתבים. על המכתב הקודם ענינו מייד וגם עכשיו אנחנו עונים (מייד) על המכתב.

את התצלום של אריליה מסרנו מייד, כפי שביקשת, מאסה, למחוגנים. אוליי הם יכתבו לכם סוף סוף פעם. ישראליק החביב! על יהורמ'ל אתה כותב שיש הרבה מה לכתוב, וכי תכתוב לנו עליו במכתב אחר. תאר לעצמך באיזה חוסר סבלנות אנחנו כבר ממתנינים למכתב הבא, כדי לקרוא לפחות חלק מהחוכמות שלך, כפי שהדודה שיינדיל מקרמניץ כותבת לנו: פייגל, כתבי לנו איזה חוכמות כבר יודע הנכד שלך יהורמ'ל. כפי שאתם רואים, ילדיי האהובים, יהורמ'ל, שיהיה בריא וחזק, נעשה לנושא המרכזי אצלנו ואצל משפחתנו.

מאסינקה אהובה, אז מה זה נשמע אצלך לטובה? איך הולך לך עם משק הבית? האם נוסף לכם משהו (ריהוט) הביתה? האם אתם תופרים לעצמכם איזה מלבושים חדשים לקראת חג הפסח המתקרב, אם ירצה השם, ומה בשביל יהורמ'ל? אני מאוד מרוצה כשאני שומעת מכם, שאתם קונים לעצמכם משהו.

ישקעלי החביב! אני מודה לך בלבביות על המכתבון שלך וגם על כל מכתביך שקיבלנו עד כה. אומנם כמה באיחור, אבל קיבלנו את כולם.

אז איך זה אתה חש בני האהוב? יש לנו עוגמת נפש גדולה מכך שטרם סיימת את הטכניון ואיננו יכולים לעזור לך כדי להקל עליך. שיעזור לך האל בכל המובנים.

שהעלמה צוויק כבר נמצאת אצלכם בארץ, אנחנו יודעים. אבל האם היא מסרה לך, ישקע'לה, בבואה לחיפה, את דרישת השלום שלנו? כתוב לנו.

אצלנו אין שום חדשות מיוחדות. כולנו, תודה לאל, בריאים והכל אצלנו בסדר.

הישארו כולכם בריאים. אני מנשקת אתכם הרבה הרבה פעמים ובמיוחד את יהורמ'ל.

אמכם וסבתכם

פייגל

אהובי מרים, ישראל יהור'לה ויעקב! מה שלומכם?

את מכתבכם עם התצלום קיבלנו ואנחנו מודים לכם מאוד עליהם.

ישראליק, במה שנוגע לציפורניים רציתי אכן לכתוב לך, כי כאן, למחלות עור שונות, רושמים (תרופה) לעיתים תכופות גלולות עם ארסניק פילולי אזיאטיצ'י וגם קראתי במיוחד על pseudo ploriosis (מחלת עור מסויימת?) שם רושמים גם

(כתרופה) טיפות של ארסניק לשתייה Saf Arsenik Fodleri וכן אמבט בסבון ירוק. מאסף חריזארבין 5% או 10%. או לשתות את הארסניק עם מי מיאטנע (**מדוללים?**) במחצית, שלוש פעמים ביום. בהתחלה טיפה אחת כל יום, להגדיל כל יום עד 20 טיפות ואחרי כן לחזור אחורה. זאת אני כותב כעצות. מובן מאליי שאתה תשאל אצל רופא. אם תוכל, כתוב איזה גלולות ואיזו מישחה אתה לוקח.

אצלנו אין כל חדש. תודה לאל הכל בריאים.

היום קיבלנו גלויה מקרמניץ. הדודה שואלת איזה חוכמות כבר יודע יהורמ'ל. מאיר'יק(?) עובד בלמברג (לבוב). (יש לו) מישרה טובה.

מה שלומך, יעקב? איך זה עם העבודה? במה אתה עובד? ומה עם הלימודים? שהכל יילך לך בקלות. אמן.

בוודאי כבר קיבלת דרישת שלום מאחותו של צוויק.

כיתבו לעיתים תכופות יותר.

כל טוב. אני מנשק הרבה פעמים.

אני צריך כבר ללכת לעבודה. היו בריאים.

שלכם סוז'י.

יקירים ואהובים! מה שלום כולכם בבריאות?

אנחנו מודים לכם הרבה פעמים על כתיבתכם התכופה, הגם שהיינו רוצים לקבל כל יום חדשות מכם, אבל למרבה הצער (**זה לא כך**) ואנחנו מודים לכם מאוד על כך (**על כל מה שאתם כותבים**).

מה נשמע אצלכם חדש? מה נשמע משהו אצלך, ישינקה? איך הולך לך בעבודה? מה זה שפעם כן יש לך ופעם אחרת אין לך? והאם את לומדת עכשיו בנוסף או עדיין לא? ובכלל, איך הולך לך? כתיבי מעט יותר אודותיך, בבקשה, האם קיבלת מאיתנו דרישת שלום אצל העלמה צווייק? זוהי אחותו של ישעיה צוויק. אני מאמינה כי את יודעת מי הוא. היא לא לקחה שום דבר נוסף עבורכם, רק דרישת שלום יבשה.

אצלנו אין כל חדש. תודה לאל על כך.

מדודה מאיע ומדוד יצחק אין לנו כל מכתבים, רק לפעמים דרישות שלום. מנוטלה ומלאון אנחנו כן מקבלים. באמצעותם אנחנו שומעים (**על המשפחה ב**) לובלין.

מאדאק כבר לא קיבלנו מזמן.

הדודות שרה ושיינדל כותבות, כמו גם דודה שיינדל ליפשיץ.

הישארו בריאים. אני מנשק אתכם הרבה פעמים ובמיוחד הרבה פעמים את יהורמ'ל

ביבה

8. שנת 1941 קובל תחת הכיבוש הסובייטי, כ- 5 חודשים פלישת הנאצים:

קובל, 19.4.41 יום עש"ק (ערב שבת קודש) הגדול (השבת שלפני חג הפסח).

(כנראה שכותב המכתב טעה בתאריך. שבת הגדול בתש"א היה ב-5.4 ואילו ה-19.4 היה בשבת שבדיוק למחרת שביעי של פסח).

ילדים אהובים ויקרים.

כבר עברו שישה שבועות מאז שקיבלנו מכם מכתב וגם אנחנו, מצידנו, לא כתבנו. כמה ממכרינו כן קיבלו מכתבים באותו זמן ומשום כך אנחנו לא רגועים ומבקשים מכם תומ"י (**תיכף ומיד**) לכתוב.

מה שלומכם כולכם בבריאות ואיך אתם חיים. מה שלום יהורם, שיהיה בריא והאם יעקב לומד או עובד והיכן, במלה אחת – על כל אלה משלנו ועל הכל.

אצלנו אין חדשות מיוחדות. אנחנו, תודה לאל, בריאים ומעט עסוקים עם עיו"ט (**ערב יום טוב?**).

רבקה קיבלה עכשיו מישרה. נחמיה הוא בינתיים חסר עבודה. אבל בימים אלה הוא יתחיל שוב לעבוד באותה עבודה כמו קודם וגם אני כמו קודם. כלומר, מבחינת עבודה ואמא עובדת במשק הבית. אצל כל אלה משלנו גם כן אין חדשות.

היו בריאים ומאושרים. מאחל לכם חג שמח עם הגאולה האחרונה (**הכוונה לגאולה האמיתית, כלומר: כשיבוא המשיח, שבה ייגאל עם ישראל מכל מלכי העולם...**)

אני מנשק אתכם כולכם בלבביות, פעמים רבות.

אביכם שבתי

(המכתב להלן נכתב בדיו על נייר גרוע, ולכן הכתב מטושטש מאוד ולעיתים איננו קריא.)

כותבת בידיש ציפורה גולדשטיין, אמה של מרים גולדשטיין-וולק.

ילדים אהובים מאוד ויקרים.

אני בטוחה שאין זאת אשמתכם בכך שזה כחודש וחצי לא קיבלנו מכם שום מכתב. בוודאי כתבתם ואולי גם שלחתם, אבל אנחנו, למרבה הצער, עדיין לא קיבלנו. בוודאי גם אתם אינכם מקבלים את מכתבינו כל כך בדיוקנות. אבל מה אנחנו יכולים לעשות, כאשר עכשיו הכל לא כל כך בדיוקנות ולא נורמלי.

אז מה נשמע אצלכם, ילדיי האהובים? אילו טובות שומעים אצל משקה'לה? איך זה אצלה עם הלימודים ועם העבודה? גם ממנו לא קיבלנו מאומה כל הזמן, כמו מכם.

מה נשמע אצלך, ישראל האוהב עם האמא'לה(?) האם הם מוחזקים יפה? ומה נשמע אצל יהורמ'ל?

אתמול מסרו לנו מ. פוגאטש, כי קיבלו מיברק משיינדה עם יצחק. הם מוטרדים מאוד, כי הם לא קיבלו כל מכתב מהילדים. ובאמת, מדוע אינם כותבים? גם אני אינני מבינה זאת.

היום אנחנו נמצאים בדיוק לפני פסח.

מה נשמע אצל מאסינקה עם עבודת האדמה?

איך את מרגישה בבריאות? יהורמ'ל בוודאי כבר עוזר לך. אני מתכוונת להיפך, שהוא לא מאפשר לך לעבוד. אז מה את אומרת לכך?

אצלנו אין שום חדשות מיוחדות. כולנו, תודה לאל, בריאים. שייתן האל לכולנו בריאות ועד כמה שיותר מהר תבוא הישועה ושיבואו שלום ושלווה על העולם כולו. כך נוכל לקוות שתהיה לנו האפשרות להיפגש שוב ולהתראות באירועים טובים.

היו בריאים כולכם, ילדיי היקרים ושיהיה לכם פסח שמח.

אצל ישקעל (משקעל?) (כמה מילים מטושטשות) אינני יודעת.

אני מנשקת אתכם הרבה, הרבה פעמים,

אמכם וסבתכם

ציפורה

דרישת שלום לבבית לכל קרובינו ומכרינו

אהוביי,

מה שלומכם בבריאות? מדוע אינכם כותבים? זה מזמן לא קיבלנו מכם שום מכתב. אומנם גם אנחנו לא כתבנו לכם. כל הזמן ממתנים, אולי מחר – ושום דבר.

אצלנו כולם בריאים תודה לאל.

אצל הפוגאטשים קיבלו תשובה על הטלגרמה, כי הם לא קיבלו כל הזמן שום מכתב (במילים אחרות: הפוגאטשים שלחו מיברק, כי לא קיבלו זמן רב שום מכתב – ועכשיו הם קיבלו תשובה למיברק הזה).

היו בריאים וכיתבו תכופות ככל האפשר.

הג שמח ושיעזור האל שכבר יתחיל מעכשיו הטוב והשלום בכל העולם. אמן.

אני מנשקת אתכם הרבה פעמים.

סוזי שלכם.

מה כתב יעקב והאם הוא לומד או האם הוא לומד (הכוונה כנראה: האם הוא לומד או עובד).

שישמור עליכם האל מכל רע. העיקר שיהיה שלום ושלווה.

סוזי.

דרישת שלום מבידה ונחמיה. הם שני כתבנים גדולים, אבל לא מתחשק להמתין (שיצרפו מכתב למכתבנו זה ולכן) אנחנו כבר שולחים (את מכתבנו ללא מכתבם).

סוזי

7.4 (1941)

